

בדרך למסיבת פורים בקהילה היהודית. מימין: אשר שחר, יפית איטח, דליה מוסאי, עירית אורן-גונדרס, רינת מסילתי, אתי מלחי ודליה קסטון

**כִּיָּאָה לרוֹחַ פּוֹרִים,
הַתְּבַקְשׁוּ הַהוֹרִים
לִהְיֶיעַ בַּתְּחַפּוּשׁוֹת,
אֶךְ שֶׁעֲבוֹר רַבִּים מֵהֶם,
עֲלִיצוֹת כּוֹמֶבִית הִיא
מִחוּץ לַתַּחֲוֹם. "זֶה הִיא
הַתְּנָאִי שֶׁלִּי לִיצִיָּאָה
לְטִיּוֹל", מַסְבִּירָה
אוֹרֶן-גּוֹנְדֵרֶס. "אֲנַחְנוּ
מַחְפְּשִׁים אֶת הַשְּׂמֵחָה.
אֵין אֲצִלְנוּ שַׁחֲוֹר.
בְּסוּךְ כּוֹלֵם הַשְּׂתַכְנָעוּ"**

סוריאליסטי, ישראלים רוקדים עם צוענים. שני עמים שיוצרים היטב מה זה סבל ושוכל". איזה צעיף לקנות מהרוכלת? מזל גרעוני נוטה לשחור. חברותיה מאיצות בה לקחת את הצבעוני. "זה יותר יפה לך, די כבר עם השחור". גרעוני מתלבטת, ולבסוף קונה את שניהם. מאז האסון היא סובלת מפיברומיאליגיה, מחלה כרונית שנגרמת בין היתר מלחץ נפשי ומתבטאת בכאבי מפרקים עזים. במהלך ארוחת הצהריים שמארגנת קהילת יהודי פירנצה בבית הכנסת המפואר פורץ דיון בשאלה אם מומלץ לה לעשן מריחואנה רפואית כדי להקל מעט את סבלה. גרעוני מקשיבה, וחורצת מייד שלא. "אני לא רוצה להיות תחת השפעה של סם ולשכוח את ליאל. אפילו לא לדקא אחת".

לא כולם צועדים בנתיב ההתמודדות שבחרה גרעוני. מנחם גרניתי, למשל, גבר מרשים ומאופק מהיישוב עפרה, חובש כיפה, מעדיף לעיתים את השכחה, "שיש בה גם משהו מבדר". בנו הצנחן, סגן דוד-יעקב ז"ל, נהרג ב-1999 במארב של חיזבא-ללה בלבנון. בתחילה סירבו מנחם ואשתו נעמה להי צטרף לטיול, "כי אנחנו מעוניינים להמשיך בחיינו". לבסוף התרצו.

"המוטו שלנו הוא בריחה מהשוכל, אנחנו כמעט לא עולים להר הרצל ביום הזיכרון, ולא עסוקים בהנצחה. חזרנו לחיים כמו פעם, ואנחנו משתדלים ככל האפשר לא להסתכל לאחור. מבחינתי, לרפרף כל היום בצילומים זה להישאר בשכול. במקורותינו אומרים 'גזירה על המת שישכח'. מובן שאי אפשר לשכוח, אבל יש עוצמות של זיכרון. אנחנו משתדלים להשאיר את העוצמות האלה ברמה נמוכה. 'לדור יש את תאום, ישי, ולאורך השנים אני מסתכל על ישי ואומר לעצמי, 'כך היה נראה דוד אילו חי היום'. יש לנו בבית מודל חזותי של דוד, שהוא אחר לאחד".

אחד האבות, שבנו מת מסיבות בריאותיות, נוטל את המיקרופון ומעז לגעת בטאבו הגדול ביותר. "תס- לחו לי שאני מרגיש ככה, אבל אני מסתובב בהרגשה שהשוכל שלי הוא לא סוג א', כי הבן שלי לא נהרג בקרב". דבריו מעוררים זעזוע, עד שהורים ניגשים אליו ומחבקים אותו. "אל תגיד דברים כאלה ואל תחשוב אותם בכלל", אומרים לו. "אין אצלנו סוג גים ומעמדות. כולנו משפחה אחת, לכולנו כואב על הילד באותה מידה".

בני הזוג רבקה ואברהם משיח מחולון, הוריו של רס"ב רון ז"ל, מכונאי מוטס בחיל האוויר, שנהרג

"כשעמרי היה בחיים, הוא תמיד ידע לעזור לי. ברגע האמת יכולתי להתקשר ולסמוך עליו. גם הפעם פניתי אליו בלב ושאלתי, 'עמרי, תגיד לי מה לעשות'. ואז הרגשתי שהוא מייצץ לי, 'אבא, תוציא את המ' זוויות הכבדות מתא המטען ושכולם יירדו מהאטו. אחר כך תן מכות גז קצרות, וזה ישלף אתכם'. ממש שמעתי אותו אומר לי את זה.

"פעלתי לפי העצה שלו, ובום, בתוך רגע יצאתי מהתעלה. אתם מבינים? גם מהשמיים, עמרי המשיך להציל אותנו. שוב לא איכזב את המשפחה". המיקרופון שבידיו של שחר נותר רפוי ואילם. יושבי האוטובוס מביטים בו ומהנהנים בהסכמה. כמו שידעו לצחוק משטף הבריחות, כך הם מחבקים אותו עכשיו בצער, דוממים. לכל אחד מהם יש מישור לדבר איתו שם למעלה.

ברקע משמיעים דיסק אוסף של שירים עבריים יפים. כשמתחיל להתנגן "אנחנו שנינו מאותו הכפר", מזנקת עירית ממקומה ומזדרזת להחליף לשיר אחר. "לא רוצה פה שירי יום הזיכרון. את זה יש להם כל יום בבית".

בפירנצה מרעישים ההורים את העיר השלווה בשיי רה אדירה של "עם ישראל חי", "ירושלים של זהב" ו"התקווה", מתקילים בחיך עוברי אורח משתאים. בכיכר הדואומו המפורסמת הם רוקדים עם הרכב מוסיקלי צועני, ואחת האימהות מעירה ש"זה מראה

דבריו. מבחינתי, זאת הצוואה שלו, המורשת שהוא השאיר לנו".

על פרק ידו השמאלית עונד אורי את שעון הקסיו המבצעי שענר פז ביום מותו. את השעון הספיק חבר לנשק להסיר מידו של פז לאחר שנהרג והעביר אותו לאב למזכרת. אורי מצביע על המחוגים הרצים, וניכר שגעגועיו לבנו הם שמתקתקים בליבו.

על פני כולם חבו "הקמט של השכול", כהגדרת אחת האימהות. "קפל עור דקיק, שנחרץ בעור ביום שפגע בהק, כמו אצל הארי פוטר". והוא אורב ומופיע בסוף כל חיך, צץ במצח כל אימת שכואב מגעגוע. מזל טלבי פותחת את ספר הזיכרון שהכינה המש- פחה, שלא מש ממנה לאורך המסע. היא פורצת בבכי קורע לב למראה דמותו של יוסי במדי לוחם, המע- טרת את הכריכה. "עד היום אני לא סולחת לעצמי שלא נישקתי את פניו לפני ההלוויה. הרבנים אמרו לי שזה אסור, אבל לא הייתי צריכה לשמוע להם. זה מייסר אותי כל יום מאז".

שמוליק כהן מאשרות יעקב, שבנו הצנחן, סמ"ר מורן ז"ל, נהרג ב-2006 מאש דו-צדדית במלחמת לבנון השנייה, מספר שהוא מדבר עם בנו המת בלי- לות ירח מלא, "בעקבות הירח שראיתי בשמיים ביום שקיבלנו את הבשורה". שושנה סלים, אמו של רס"ל עדי ז"ל, צנחן המילואים שנהרג ב-2006 בקרב במ- לחמת לבנון השנייה, ניגשת לחבק אותו. "גם עדי שלי נהרג בט"ו באב. ליל ירח מלא. כל מה שאמרת עכשיו נכון גם לי".

בצידי הכביש המהיר

מרומא לפיר- נצה מתמרקת טוסקנה לקראת בוא האביב. מרבדים ירוקים מרפרים את מלוא העי, ושמש חמימה צובעת את שולי העננים בגוני קפוצ'ינו.

בתוך האוטובוס שאגות צחוק. על המיקרופון אשר שחר, מפזר בדיחות על הפסטה המקומית. "כל מנה פה זה ספגטי. מנה ראשונה, מנה עיקרית, והקינחה. השיא בא כשהמלצר מגיש לך בצלוחית את החשבון בסוף. הוא שם בצד גם קצת בולונו".

קומיקאי בחסה, שחר יורע להחזיק את הקהל שלו כמו סטנדראפיסט מקצועי. מגיש בחיך ערמומי עוד ועוד פאנצ'ים. אבל מקץ שלוש דקות הוא עוצר פתאום, משתנק מדמעות. זה קורה כשהוא נזכר בת- קרית נוגעת ללב שקשורה בבנו במהלך טיול שערכה המשפחה באיטליה, קצת אחרי שעמרי נהרג.

"באחד הימים בטיול נתקענו עם הרכב השכור בתעלה בצד הדרך", הוא מספר לכולם. "גלגל אחד היה תלוי, ואי אפשר היה לזוז. כמה שניסיתי להיחלץ, לא הצלחתי. החושך התחיל לרדת, ונכנסנו למצוקה אמיתית. לא ידעתי איך מתגברים על הצרה.

בטיול כרכור ברומא. מנחם ונעמה גרניתי (מלפנים) עם ניצה ושמוליק כהן. "מרגישים כמו נסיכים"